

Právní úprava negativních jevů ve školství I.

(průvodce studiem)

prof. Mgr. PaedDr. Jan Michalík, Ph.D.

Úvod:

Předkládaný studijní text je koncipován jako doprovodný studijní materiál k přednášce výše uvedeného názvu konané v rámci projektu *Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe* na Pedagogické fakultě v zimním semestru 2016.

Text slouží jako podklad, není vyčerpávajícím přehledem dané problematiky, má sloužit posluchačům k uvědomění si některých sdělených informací/institutů a jaké svého druhu „rozcestník“ při hledání dalších informací/pramenů.

Obsahem je přehled vybraných právních institutů, souhrnně označovaných jako „negativní jevy“ s nimiž se pedagogický pracovník ve školství setká/vá. Jedná se vždy o vystižení právní podstaty či základu daného společenského jevu. Podstatou tohoto studijního materiálu je tedy rešerše nutných právních předpokladů tvořících základ (nejen) právní informovanosti a tím jistoty pedagogického pracovníka. Na prvním místě je pozornost věnována problematice trestní odpovědnosti a související možné reakce orgánů veřejné správy, či orgánů činných v trestním řízení.

Příklad:

Problematiku záškoláctví nebo šikany řeší celá řada odborníků – nejrůznějších profesí. Pedagog, psycholog, poradenských pracovník, řídicí pracovník školství, úředník veřejné správy, lékař ad. Ti všichni však musí (mají) postupovat dle platného právního stavu řešeného problému. Kdy právní úprava stanoví možnosti a meze dovoleného či požadovaného jednání. A to jak v hmotně právní úpravě daného skutku (typicky šikana bude mít často znaky některého z trestných činů), tak v rovině procesně právní (procedurální), kdy právní řád stanoví postup projednávání – či někdy i „řešení“ daného jevu.

1 TRESTNÍ ODPOVĚDNOST A SOUDNICTVÍ NAD MLÁDEŽÍ

V disciplínách reflektujících tyto jevy z pohledu právního se často (a dosud) používá termín „prevence sociálně patologických jevů“, prevence kriminality dětí a mládeže apod. V disciplíně speciální pedagogiky etopedie se v posledních letech ustálil pojem „rizikové chování“, resp. jeho prevence. Protože text je připraven primárně pro posluchače oborů se Speciální pedagogikou (etopedií) používáme v nadpisu tento pojem.

Uvedeným označením rozumíme závažné projevy asociálního a antisociálního chování dětí a mládeže.

Je skutečností, že děti se stále více dopouštějí protispolečenského jednání, jsou promiskuitní, berou drogy, páchají násilnou trestnou činností? Nebo jsou tato tvrzení nesprávným pokusem o "řešení" věčného rozporu mezi generacemi? Přičemž v hodnocení mívá pravidelně vrch ta starší. Odpovědi na tyto otázky podává každý sám, formován jinými vlivy, poznatky a zkušenostmi.

Pro zájemce

Bývá obvyklé tuto oblast chování dětí uvádět různými variantami následujícího tvrzení: "kriminalita dětí a mládeže neustále vzrůstá", toto tvrzení se periodicky objevuje již několik desetiletí a spíše dokonce staletí. Již v životopisech starých Řeků nalezneme zmínku, že "lidstvo spěje ku mravní zkáze, neboť mladí nosí příliš poodhalené tuniky a nechťejí se učití veršům klasiků zpaměti". V osobní anamnéze klientky (tehdy chovanky) dětského výchovného

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

ústavu v O. z 50. let jsem ve zprávě etopeda charakterizující důvody umístění děvčete v zařízení nalezl i větu: "nosí široké kalhoty do zvonu a poslouchá luxemburský džez". V posledních letech se v praxi stále více setkáváme s konstatováním (či spíše povzdechem) řady pedagogů o "zkažené mládeži" a zhoršujících se podmínkách pro vzdělávací a výchovnou práci z důvodu narůstání negativních projevů dětí a mládeže.

Jakkoliv budeme v další části textu podávat právní kvalifikaci vybraných jednání dětí a dále ještě příklady svědčící o značném množství protispolečenských činů páchaných dětmi, nezastáváme názor svědčící pro "mravní zkaženost" dospívající generace. Nepochybně se mnění a stávají se různorodými formy protispolečenské činnosti, nepochybně dochází i k nárůstu brutality a násilí, alespoň ve vybraných segmentech. To co budí rozpaky pedagogů a vzbuzuje zájem žurnalistů, bude spíše měnící se společenské prostředí, které, jakoby na objednávku, vybrané protispolečenské a sociálně patologické jednání dětí vyvolává.

Pro zájemce

Posluchači kombinovaných forem studia si mohou vzpomenout na (dávná) léta školní mladosti. Např. před třiceti a více lety, na tehdejších základních devítiletých školách. Mnozí z nás tam v páté či vyšší třídě vykouřili svou první cigaretu zn. Lípa, Partyzánka, později Mars nebo dokonce Clea - krabička stála 6,40 Kčs. Nepochybně se jednalo o činnost ohrožující zdraví, o činnost, která není společností aprobována. Na druhé straně prošly podobným obdobím "hledání", identifikace či vzdoru všechny nastupující generace, co jich jen za trvání lidstva dospívalo. Základní prvek dotýkání se zakázaného a vymezování vlastní osobnosti vůči TABU, Zůstává ve svém základním rámci nezměněn. Co se nepochybně mění, jsou okolnosti a společenské prostředí. Jestliže žák šesté třídy v roce 1962 "hrozila" právě ona partyzánka, pak dnes to je možná extáze, snad pervitin a dokonce drogy z ranku tvrdších...

V následující části bude podána právní reflexe vybraných, pravděpodobně nejčastějších sociálně patologických jevů u dětí. Pozornost bude zaměřena zejména na:

- trestnou činnost dětí a mladistvých,
- problematiku abúzu drog,
- kouření a alkoholismus,
- sebevraždy,
- pohlavní styky a promiskuita,
- sprejerství.

1.1 TRESTNÍ ODPOVĚDNOST DĚTÍ A MLADISTVÝCH

Přestože Úmluva hovoří o dítěti do věku 18cti let věku, z ustanovení trestního práva vyplývá významné rozlišení na **kategorii nezletilých** (děti do patnácti let) a **kategorii mladistvých** (děti ve věku patnáct až osmnáct let). Věk počátku trestní odpovědnosti je u nás v současnosti stanoven na 15 let (počítá se den po dosažení patnáctých narozenin).

V současnosti se vedou diskuse o potřebě snížení této věkové hranice na 14 let. Zapomíná se poněkud, že existuje institut ochranné výchovy, který problematiku převýchovy nezletilých pachatelů trestných činů má řešit. Pokud spáchá jedinec mladší 15cti let věku čin, který bychom označili jako trestný, nelze jej tedy trestně stíhat. To neznamená, že by se tyto trestné činy orgány činnými v trestním řízení nevyšetřovaly a nedokumentovaly. Veřejnost bývá leckdy uváděna v mýlku výroky policistů a jejich mluvčích, kteří často v médiích vyslovují větu: "**vzhledem k nízkému věku pachatelů jsme věc museli odložit**". Opět je nutno připomenout ustanovení o ochranné výchově. Jakkoliv trestní odpovědnosti nabývá u nás občan dovršením patnácti let věku, zákon nepředpokládá plnou rozumovou a duševní vyspělost u nezletilých a proto se setkáme s vymezením pojmu

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

mladistvý. Jedná se o osobu „která v době spáchání trestného činu dovršila 15. rok a nepřekročila 18. rok věku“ (doba končí dnem 18. narozenin).

Podle ustanovení § 109 trestního zákoníku platí, že: „Trestní odpovědnost mladistvých a sankce jim ukládané upravuje zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Pokud zákon o soudnictví ve věcech mládeže nestanoví jinak, postupuje se podle tohoto zákona“. Přitom platí, že nabyli-li pachatel trestného činu zletilosti před dosažením 18. let věku (v případě sňatku se svolením soudu nejdříve v 16 letech) nemá to na jeho postavení jako mladistvého pro účely trestního zákona vliv. Zákon ještě v § 41 hovoří o „věku blízkém věku mladistvých“. Tato kategorie však je vymezena již jen volně a soud může k "mladému dospělému" přihlídnout jako k polehčující okolnosti při stanovení výše trestu. Naproti tomu **mladiství požívají ex lege zvýšené ochrany**, která se projevuje mj. v tom, že podmínky jejich trestní odpovědnosti, jakož i procesní úpravu řízení v jejich věcech upravuje zvláštní zákon.

1.2 ZÁKON O SOUDNICTVÍ VE VĚCÍCH MLÁDEŽE

Zákon (plným názvem zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů) zákon o soudnictví

ve věcech mládeže) upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. Projednáváním protiprávních činů, kterých se dopustili děti mladší patnácti let a mladiství, se sleduje zejména, aby se ten, kdo se takového činu dopustil, již nadále takového jednání zdržel. K tomu se zavádějí opatření, která je možno mladistvým a nezletilým za protiprávní čin uložit.

Podle zákona se rozumí:

- protiprávním činem provinění, trestný čin nebo čin jinak trestný,
- mládeží děti mladší patnácti let a mladiství,
- dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok věku,
- mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovrší patnáctý rok a nepřekročí osmnáctý rok svého věku,
- orgány činnými podle tohoto zákona jsou policejní orgány, státní zástupci a soudy pro mládež,
- soudem pro mládež zvláštní senát anebo v zákonem stanovených případech předseda takového senátu nebo samosoudce příslušného okresního, krajského, vrchního a Nejvyššího soudu,

Oproti úpravě platné do účinnosti tohoto zákona (dle trestního zákona) dochází i k úpravě trestní odpovědnosti u mladistvých. Podle § 5 „Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“ De facto zákonodárce zakotvil další variantu trestní „neodpovědnosti“, kterou dosud byla pouze nepřičetnost, jak ji definuje trestní zákoník. V těchto případech se proti mladistvému bude postupovat způsobem, který je obecně používán podle tohoto zákona u dětí mladších patnácti let. (pasáž zákona je přílohou této části studijního textu).

Další specifikum odlišné od obecné právní úpravy přináší zákon v ust. § 6. Stanoví v něm, že:

- trestný čin **spáchaný mladistvým se nazývá provinění**,
- **za provinění (trestný čin) považuje u mladistvého až čin**, jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je malý (u dospělých pachatelů postačí vyšší než nepatrný stupeň nebezpečnosti).

Zákon rovněž odlišně od dospělých pachatelů upravuje **institut účinné lítosti** (§7). Podle něj zaniká

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

trestnost činu spáchaného mladistvým u činů, na který trestní zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, jestliže mladistvý po spáchání činu:

- dobrovolně odstranil nebo napravil způsobený následek, anebo se o to pokusil, zejména nahradil způsobenou škodu, učinil opatření potřebná k její náhradě nebo se jinak pokusil odčinit způsobené následky,
- svým chováním projevil účinnou snahu po nápravě,
- čin neměl trvale nepříznivých následků pro poškozeného nebo pro společnost.

Cvičení

Zamyslete se nad termínem institut účinné lítosti. Zkuste vymyslet jeho konkrétní realizaci v praxi.

1.2.1 OPATŘENÍ UKLÁDANÁ MLADISTVÝM

Jejich účelem je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází. A jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění.

Mladistvému lze uložit pouze tato opatření:

- výchovná opatření (§ 15 až 20),
- ochranná opatření (§ 21 až 23),
- trestní opatření (§ 24 až 35).

Příčemž platí, že trestní opatření lze použít pouze tehdy, jestliže zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení protiprávním činům, by zřejmě nevedly k dosažení účelu tohoto zákona. Výchovná opatření je možné mladistvému, proti němuž se řízení vede, uložit s jeho souhlasem již v průběhu tohoto řízení před rozhodnutím soudu pro mládež o vině mladistvého.

Soud pro mládež může upustit od uložení trestního opatření mladistvému

(§ 11), který spáchal provinění menší nebezpečnosti činu pro společnost:

- jestliže jeho spáchání lituje a projevuje účinnou snahu po nápravě,
- jestliže vzhledem k povaze spáchaného činu a k dosavadnímu životu mladistvého lze důvodně očekávat, že již projednání věci před soudem pro mládež postačí k jeho nápravě,
- dopustil-li se činu z neznalosti právních předpisů, která je zejména vzhledem k jeho věku, rozumové vyspělosti a prostředí, ve kterém žil, omluvitelná,
- jestliže soud pro mládež přijme záruku za nápravu mladistvého a má za to, že vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo záruku nabídl, povaze spáchaného činu a osobě mladistvého se uložení trestního opatření nejeví nutným,
- mladistvý spáchal provinění ve stavu vyvolaném duševní poruchou a soud pro mládež má za to, že ochranné léčení, které zároveň ukládá, zajistí nápravu mladistvého lépe než trestní opatření,
- je vůči němu užito ochranné nebo výchovné opatření a k dosažení účelu tohoto zákona není třeba uložit trestní opatření.

Platí, že upustí-li soud pro mládež od uložení trestního opatření, hledí se na mladistvého, jako by nebyl odsouzen. Soud pro mládež může rovněž podmíněně upustit od uložení trestního opatření, považuje-li za potřebné po stanovenou dobu sledovat chování mladistvého a to na zkušební dobu až na jeden rok. Zároveň mladistvému může uložit ochranné opatření nebo výchovné opatření směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou proviněním způsobil.

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

1.2.2 VÝCHOVNÁ OPATŘENÍ (§ 15)

Při upuštění od trestního opatření nebo podmíněném upuštění od trestního opatření mohou být uložena mladistvému výchovná opatření. Dovoluje-li to jejich povaha, je možné použít vůči mladistvému výchovného opatření i vedle uloženého ochranného nebo trestního opatření nebo v souvislosti se zvláštními způsoby řízení. Výchovná opatření lze uložit nejdéle na dobu současně stanovené zkušební doby u podmíněného odsouzení nebo podmíněného odložení peněžitého opatření; jsou-li ukládána samostatně nebo vedle jiného opatření, lze je uložit nejdéle na dobu tří let.

Výchovnými opatřeními jsou

- dohled probačního úředníka,
- probační program,
- výchovné povinnosti,
- výchovná omezení,
- napomenutí s výstrahou.

Výchovná opatření může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce **ukládat se souhlasem osoby**, proti níž se řízení vede, již v průběhu trestního řízení, a to nejdéle do jeho pravomocného skončení.

Dohled probačního úředníka

Dohledem probačního úředníka se rozumí pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení uložených mladistvému soudem pro mládež a v přípravném řízení státním zástupcem nebo vyplývajících ze zákona a jeho pozitivní vedení probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem.

Účelem dohledu probačního úředníka je:

- sledování a kontrola chování mladistvého, zaměřená na zajištění ochrany společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti,
- odborné vedení a pomoc mladistvému s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život.

Mladistvý, kterému byl uložen dohled probačního úředníka, je povinen

- spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu probační úředník stanoví na základě programu jeho výkonu,
- dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu budou stanoveny probačním úředníkem; při stanovení těchto lhůt probační úředník přihlédně k poměrům mladistvého, jeho životní situaci v době výkonu dohledu i k prostředí, v němž žije,
- informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování uložených přiměřených omezení nebo povinností a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem,
- nebránit probačnímu úředníkovi ve vstupu do obydlí.

Probační program

Rozumí se jím zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností

a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, a k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným.

Seznam probačních programů vede Ministerstvo spravedlnosti.

Soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce může uložit mladistvému povinnost podrobit se probačnímu programu, jestliže:

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

- je vhodný vzhledem k potřebám mladistvého a zájmům společnosti,
- je mu poskytnuta dostatečná možnost seznámit se s obsahem probačního programu a mladistvý souhlasí se svou účastí na něm,
- byla-li proviněním způsobena škoda, zpravidla se mladistvému uloží, aby ji podle svých sil nahradil.

Výchovné povinnosti

Soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce může mladistvému uložit výchovnou povinnost, kterou stanoví, aby zejména:

- **bydlel s rodičem** nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu,
- jednorázově nebo ve splátkách **zaplatil** přiměřenou peněžitou částku, kterou zároveň určí, na **peněžitou pomoc obětem trestné činnosti** poskytovanou podle zvláštního zákona,
- vykonal bezplatně ve volném čase **společensky prospěšnou činnost** určitého druhu,
- usiloval o **vyrovnání s poškozeným**,
- **nahradil** podle svých sil **škodu** způsobenou proviněním anebo jinak přispěl k odstranění následku provinění,
- **podrobil se léčení závislosti** na návykových látkách, které není ochranným léčením podle trestního zákona,
- **podrobil se** ve svém volném čase **vhodnému programu** sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností, který není probačním programem.

Výchovná omezení

Soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce může mladistvému uložit výchovné omezení, kterým stanoví, aby zejména:

- nenavštěvoval určité akce, zařízení nebo jiné pro mladistvého nevhodné prostředí,
- nestýkal se s určitými osobami,
- nezdržoval se na určitém místě,
- nepřechovával předměty, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění,
- neužíval návykové látky,
- neúčastnil se hazardních her, sázek a hraní na výherních hracích přístrojích,
- neměnil bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu,
- neměnil bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání.

Výchovná omezení uvedená výše mohou být mladistvému uložena jen tak, aby nenarušilo jeho přípravu na budoucí povolání, především plnění povinností souvisejících se vzdělávacím programem školy, nebo výkon povolání či zaměstnání.

Napomenutí s výstrahou

Napomenutím s výstrahou soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce mladistvému v přítomnosti jeho zákonného zástupce důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, jež mu hrozí podle tohoto zákona v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost. **Je-li to účelné a vhodné, může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce při vyslovení napomenutí s výstrahou současně přenechat postižení mladistvého jeho zákonnému zástupci, škole, jíž je mladistvý žákem, nebo výchovnému zařízení, v němž žije,** v takovém případě si soud pro mládež předem vyžádá stanovisko školy nebo výchovného zařízení. Zákonný zástupce, škola nebo výchovné zařízení jsou povinni o výsledku vyrozumět soud pro mládež nebo státního zástupce.

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

Cvičení

Posuďte vhodnost ustanovení 2) § 11 zákona a nyní v odst 2) § 20 – tedy oprávnění „přenechat postížení mladistvého zákonnému zástupci, škole, již je mladistvý žákem, nebo školskému zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, v němž žije...“

1.2.3 OCHRANNÁ OPATŘENÍ

Ochrannými opatřeními jsou:

- ochranné léčení,
- zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty
- ochranná výchova
- zabezpečovací detence.

Jejich účelem je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před pácháním provinění mladistvými. Podle zákona o soudnictví nad mládeží se ukládá ochranná výchova, ostatní ochranná opatření se ukládají podle trestního zákona.

Ochranná výchova

Soud pro mládež může mladistvému uložit ochrannou výchovu, pokud:

- výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije,
- dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána,
- prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy,
- nepostačuje uložení výchovných opatření.

Platí již dříve obvyklé, že ochranná výchova potrvá, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého, vyžaduje-li to zájem mladistvého, může soud pro mládež ochrannou výchovu prodloužit do dovršení jeho devatenáctého roku. Není-li možné ochrannou výchovu ihned vykonat, nařídí soud pro mládež do doby jejího zahájení dohled probačního úředníka. Od výkonu ochranné výchovy soud pro mládež upustí, pominou-li před jejím započítáním důvody, pro něž byla uložena.

Zabezpečovací detence

Jedná se ve své podstatě o ochrannou léčbu, která je vykonávána ve střeženém zařízení Vězeňské služby ČR. Nejedná se tedy o věznici, ale o zdravotnické zařízení, které ovšem bude spravováno vězeňskou službou a v němž platí taková bezpečnostní opatření, která znemožní odsouzeným jejich útěk. Oproti věznici je v zabezpečovacím ústavu také volnější režim pro odsouzené, např. pokud jde o přijímání návštěv, korespondenci, přístupu k telefonu a internetu, přijímání balíků.

Uložit zabezpečovací detenci lze (zjednodušeně řečeno) jen pachateli úmyslného trestného činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody převyšující pět let, spáchaného ve stavu vyvolaném duševní poruchou, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti. Zabezpečovací detenci lze v obdobných případech uložit i tehdy, pokud soud upustil od potrestání nebo pokud pachatel dokonce nebyl ani odsouzen z důvodu nepřičetnosti. Zabezpečovací detence se neukládá na konkrétně stanovenou dobu, trvá, dokud je to potřeba, tedy pokud to vyžaduje ochrana společnosti. Soud však musí u mladistvých minimálně jednou za půl roku přezkoumávat, zda důvody zabezpečovací detence stále trvají.

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

1.2.4 TRESTNÍ OPATŘENÍ

Za spáchané provinění může soud pro mládež mladistvému uložit pouze tato trestní opatření:

- obecně prospěšné práce,
- peněžitá opatření,
- peněžitá opatření s podmíněným odkladem výkonu,
- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- zákaz činnosti,
- vyhoštění,
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení),
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- odnětí svobody nepodmíněně.

Při výměře trestního opatření se jako k **polehčujícím okolnostem** přihlídnou zejména k tomu, že pachatel:

- úspěšně vykonal probační program nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého,
- poskytl zadostiučinění poškozenému, nahradil úplně nebo alespoň částečně způsobenou škodu, odčinil nebo alespoň zmírnil újmu, kterou mu způsobil, a přičinil se o obnovení právních a společenských vztahů, které narušil svým chováním,
- po spáchání provinění se choval tak, že lze důvodně předpokládat, že se v budoucnu již trestné činnosti nedopustí.

U trestů spojených s odnětím svobody platí, že **trestní sazby** odnětí svobody stanovené

v trestním zákoně se u mladistvých **snižují na polovinu**, přičemž však horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok. **Nepodmíněně odnětí svobody** může soud pro mládež mladistvému uložit jen tehdy, jestliže by s ohledem na okolnosti případu, osobu mladistvého nebo předchozí použitá opatření uložení jiného trestního opatření zjevně nepostačovalo k dosažení účelu tohoto zákona. V případě, že **mladistvý spáchal provinění, za které trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu**,

a že stupeň nebezpečnosti takového provinění pro společnost je vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo

k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku mimořádně vysoký, může soud pro mládež uložit mladistvému **odnětí svobody na pět až deset let**, má-li za to, že by odnětí svobody

v rozmezí „běžném“ nepostačovalo. **Zákon explicitně stanoví možnost**, aby soud pro mládež

vzhledem k okolnostem případu nebo vzhledem k poměrům mladistvého mohl **snižít trestní opatření odnětí svobody** pod dolní hranici trestní sazby zákonem stanovené bez omezení uvedeného v trestním zákoně. A to tehdy, usoudí-li, že by použití trestní sazby odnětí svobody stanovené trestním zákonem bylo pro mladistvého nepřiměřeně přísné a že lze účelu trestního opatření dosáhnout i odnětím svobody kratšího trvání.

1.3 ŘÍZENÍ V TRESTNÍCH VĚCÍCH MLADISTVÝCH

V řízení proti mladistvým je třeba dbát toho, aby vyšetřování, projednávání

i rozhodování jejich trestních věcí bylo svěřováno osobám, jejichž znalost otázek souvisících s výchovou mládeže zaručí splnění výchovného účelu řízení. Orgány činné podle tohoto zákona²² postupují ve spolupráci s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí

a s Probační a mediační službou. **Řízení koná soud pro mládež**, v jehož obvodu mladistvý bydlí, a nemá-li stálé bydliště, soud, v jehož obvodu se zdržuje nebo pracuje. Nelze-li žádné takové místo zjistit nebo jsou-li mimo území České republiky, koná řízení soud pro mládež,

v jehož obvodu bylo provinění spácháno; jestliže nelze místo činu zjistit, koná řízení soud pro mládež, v jehož obvodu čin vyšel najevo. O všech proviněních mladistvého a proti všem mladistvým, jejichž provinění spolu souvisí, se koná **společné řízení, pokud to je vhodné**

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

z hlediska všestranného a objektivního objasnění věci, hospodárnosti a rychlosti řízení s přihlédnutím k osobám mladistvých, ohledně nichž se koná společné řízení.

Pouze **výjimečně lze konat společné řízení proti mladistvému a dospělému**, jestliže je to nutné pro všestranné a objektivní objasnění věci a není to na újmu mladistvého. Takové společné řízení koná soud pro mládež, a pokud jde o mladistvého, užije se i ve společném řízení ustanovení tohoto zákona.

Orgány činné podle zákona a úředníci Probační a mediační služby **musí spolupracovat s příslušným orgánem** sociálně-právní ochrany dětí, zájmovými sdruženími občanů a s osobami realizujícími probační programy, aby posílili výchovné působení řízení ve věcech mladistvých, vytvořili podmínky pro individuální přístup k řešení jednotlivých věcí, včas reagovali na potřeby a zájmy mladistvých a poškozených osob i všech dalších subjektů dotčených trestnou činností a také tímto způsobem trestné činnosti zamezovali a jí předcházeli. Do řešení jednotlivých provinění podle tohoto zákona zapojují též zájmová sdružení občanů a jiné subjekty působící ve společenském prostředí mladistvého, v němž došlo k provinění, a blízké sociální okolí obviněného a poškozeného.

Úkony přípravného řízení, kterých se účastní mladistvý, provede zpravidla policejní orgán určený k úkonům v trestních věcech mladistvých osob, státní zástupce specializovaný na věci mládeže nebo soudce soudu pro mládež, ledaže nelze zajistit provedení úkonu takovým orgánem činným podle tohoto zákona a provedení úkonu nelze odložit. To platí

i o provádění dožádání. Mladistvý má **právo na zacházení přiměřené jeho věku**, duševní vyspělosti a zdravotnímu stavu. Platí, že musí mít **obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle tohoto zákona nebo provedeny úkony podle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných (!!!)**, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění obhájce o něm zajistit.

Všechny **orgány** jsou **povinny mladistvého poučit** o jeho právech a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění. Ve vhodných případech jej poučí i o podmínkách pro podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání nebo odstoupení od trestního stíhání. **Zákonný zástupce mladistvého** je oprávněn mladistvého zastupovat, zejména zvolit mu obhájce, činit za mladistvého návrhy, podávat za něho žádosti a opravné prostředky, je též oprávněn zúčastnit se těch úkonů, kterých se podle zákona může zúčastnit mladistvý. Ve prospěch mladistvého může zákonný zástupce tato práva vykonávat i proti jeho vůli.

V případech, v nichž zákonný zástupce mladistvého nemůže vykonávat svá práva uvedená výše je nebezpečí z prodlení, předseda senátu (v přípravném řízení státní zástupce) ustanoví k výkonu těchto práv mladistvému opatrovníka.

Obhájcem mladistvého nemůže být ten, kdo současně zastupuje osobu, jejíž zájmy si odporují se zájmy mladistvého, a ten, kdo byl mladistvému jako obhájce takovou osobou zvolen.

Neužije-li mladistvý práva zvolit si obhájce a nezvolí-li mu ho ani jeho zákonný zástupce, může mu ho zvolit jeho příbuzný v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, manžel, druh, jakož i zúčastněná osoba. Tyto osoby tak mohou učinit i proti jeho vůli.

Mladistvý může být vzat do vazby jedině tehdy, nelze-li účelu vazby dosáhnout jinak.

O zadržení, zatčení nebo vzetí do vazby mladistvého je třeba bez zbytečného odkladu vyrozumět jeho zákonného zástupce, jeho zaměstnavatele, příslušné středisko Probační

a mediační služby a příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí; jde-li o mladistvého, kterému byla uložena ochranná výchova, vyrozumí se o tom výchovné zařízení, ve kterém vykonává ochranu výchovu. **Vazba v řízení ve věcech mladistvých nesmí trvat déle než dva měsíce**, a jde-li o zvlášť závažné provinění nesmí trvat déle než šest měsíců. Po uplynutí této doby může být vazba výjimečně prodloužena až o další dva měsíce a v řízení o zvlášť závažném provinění až o dalších šest měsíců, pokud nebylo možné pro obtížnost věci nebo

z jiných závažných důvodů trestní stíhání v této lhůtě skončit a propuštěním mladistvého na svobodu hrozí, že bude zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního stíhání. **Vazbu mladistvého lze nahradit:**

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

- zárukou,
- dohledem,
- slibem,
- umístěním v péči důvěryhodné osoby.
- peněžitou zárukou.

Jako diskutabilní je veřejností vnímáno **ustanovení o ochraně osobních údajů mladistvých v průběhu trestního řízení**. Podle zákona platí, že dokud není trestní stíhání pravomocně skončeno, mohou orgány činné podle tohoto zákona zveřejňovat jen takové informace o řízení vedeném proti mladistvému, kterými nebude ohroženo dosažení účelu trestního řízení a které neodporují požadavku ochrany osobnosti mladistvého a osobních údajů, a to i jiných osob zúčastněných na řízení. Obdobné platí i pro **publikování informací o průběhu hlavního líčení** nebo veřejného zasedání, které by vedly ke ztotožnění mladistvého ve veřejných sdělovacích prostředcích nebo jiným způsobem, **je zakázáno**. Stejně tak je zakázáno publikování každého textu nebo každého vyobrazení týkajícího se totožnosti mladistvého. **Rozsudek se vyhláší veřejně** v hlavním líčení v přítomnosti mladistvého. Pravomocný odsuzující rozsudek může být uveřejněn ve veřejných sdělovacích prostředcích jen bez uvedení jména, popřípadě jmen, a příjmení mladistvého, při přiměřené ochraně mladistvého před nežádoucími účinky jeho uveřejnění.

Dle novely zákona **může předseda senátu** s přihlédnutím k osobě mladistvého a povaze a charakteru provinění **rozhodnout o**:

- dalších omezeních, spojených s uveřejněním pravomocného odsuzujícího rozsudku za účelem přiměřené ochrany zájmů mladistvého,
- **uveřejnění pravomocného odsuzujícího rozsudku** s uvedením jména, popřípadě jmen, a příjmení mladistvého, jakož i o uveřejnění jeho dalších osobních údajů, jde-li o zvláště závažné provinění a takové uveřejnění je potřebné z hlediska ochrany společnosti.

Je-li nezbytné zjistit podrobnější informace pro postup řízení a pro uložení nejvhodnějšího opatření, je třeba vypracovat **zprávu o osobních, rodinných a sociálních poměrech mladistvého** a aktuální životní situaci mladistvého, ke které soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce přihlédne při konečném rozhodnutí ve věci.

Vypracování této zprávy uloží předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí, případně též Probační a mediační službě. Tato zpráva musí být písemná (pokud předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce neurčí jinak), a musí obsahovat zejména věk mladistvého, stupeň jeho zralosti, dále jeho postoj k provinění a jeho ochotu zajistit nápravu způsobených škod nebo odčinění dalších následků, rodinné poměry mladistvého, včetně vztahu mladistvého k jeho rodičům, stupeň vlivu rodičů na něho a vztah mezi mladistvým, jeho širší rodinou a blízkým sociálním okolím, záznamy o školní docházce, jeho chování a prospěchu ve škole, a je-li zaměstnán, i skutečnosti významné pro posouzení jeho chování v zaměstnání, přehled jeho předchozích provinění a opatření vůči němu použitých, jakož i popis jejich výkonu, včetně způsobu chování mladistvého.

1.3.1 PŮSOBNOST PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY PŘI VÝKONU ROZHODNUTÍ

Probační a mediační služba zajišťuje v řízení podle zákona **dohled nad mladistvým a v případech**, kdy dohled nebyl uložen, provádí úkony směřující k tomu, aby mladistvý vedl ve zkušební době řádný život, pokud bylo rozhodnuto:

- propuštění mladistvého z vazby za současného uložení dohledu,
- podmíněném zastavení trestního stíhání,

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

- podmíněném upuštění od trestního opatření s dohledem,
- uložení obecně prospěšných prací za současného uložení výchovných opatření,
- uložení peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu,
- podmíněném odsouzení, včetně podmíněného odsouzení s dohledem,
- podmíněném propuštění z výkonu odnětí svobody, včetně podmíněného propuštění z výkonu odnětí svobody za současného uložení dohledu,
- uložení dalších trestních, ochranných a výchovných opatření a soud předal věc Probační a mediační službě.

1.3.2 VÝKON OCHRANNÉ VÝCHOVY

Ochranná výchova se **vykonává ve výchovných zařízeních**; vyžaduje-li to však zdravotní stav mladistvého, má jeho umístění do zdravotnického zařízení přednost před výkonem ochranné výchovy. O **propuštění z ochranné výchovy** rozhoduje ve veřejném zasedání okresní soud pro mládež, v jehož obvodu se ochranná výchova vykonává, a to na návrh státního zástupce, příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí, probačního úředníka, mladistvého, nebo výchovného zařízení, anebo i bez takového návrhu.

O **podmíněném umístění mladistvého mimo výchovné zařízení**, ve kterém vykonává ochrannou výchovu, rozhoduje ve veřejném zasedání na návrh státního zástupce, příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí, probačního úředníka, výchovného zařízení, na žádost mladistvého, anebo i bez takového návrhu, okresní soud pro mládež, v jehož obvodu

se ochranná výchova vykonává. O **prodloužení ochranné výchovy** rozhoduje ve veřejném zasedání okresní soud pro mládež, v jehož obvodu se ochranná výchova vykonává, a to na návrh státního zástupce, příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí, probačního úředníka, nebo výchovného zařízení, anebo i bez takového návrhu.

1.4 ZHODNOCENÍ ZÁKONA O SOUDNICTVÍ NAD MLÁDEŽÍ

Zákon sám je typickým produktem chápání reality ze strany navrhovatele, jímž bylo ministerstvo spravedlnosti. Z pohledu právního se jedná o snahu klonovat obdobný zákon prvorepublikový (1931), který u nás po dobu platnosti stávajících trestních kodexů chyběl (trestní zákon a trestní řád, přijaty 1961). Hovoříme-li o inspiraci trestním kodexem první republiky, musíme konstatovat, že právě společenským poměrům prvorepublikovým (snad) pojetí zákona odpovídá. **Se současností, jejími skutečnými problémy a zejména s neustále se vyvíjejícími formami protiprávního jednání mládeže má zákon jen málo společného.**

Cvičení

Prostudujte si v textu uvedené právní normy - zákon o soudnictví ve věcech mládeže a zjistěte, kolik jich se věnuje problematice nezletilých osob.

Každá právní norma musí při svém vzniku vycházet z objektivního poznání reality a samozřejmě předvídat možné směry jejího vývoje. To vše při respektu k základnímu účelu právních norem a to ovlivnit chování subjektů dotčených jejich působností *ex nunc* do budoucna. Jaká je tedy objektivní realita ve sledované oblasti - kriminalitě mládeže? Trestněprávní tradice rozlišuje nedospělé jednak na "nezletilé". Těmi jsou u nás osoby mladší 15 let věku. A osoby "mladistvé", jedná se o občany ve věku 15 – 18 let. Skutečný stav nejlépe osvětlí množství trestných činů spáchaných oběma skupinami mládeže. U dětí -do 15 let vidíme, že oproti cca 4 tis. činů v roce 1990 dochází k největšímu nárůstu na konci 90. let – až o 300%. V segmentu tzv. násilné trestné činnosti (viz část Grafy, statistika) se jedná dokonce o nárůst 343%. Připomeňme, že ve stejném období se snížil absolutní počet dětí v této

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

věkové kategorii téměř o 200 tis. dětí. I laický pozorovatel potvrdí, že za sledované období došlo k enormnímu nárůstu trestněprávních činů u této kategorie dětí. Od roku 2000 však i tato obecná kriminalita klesá.

Jinak se vyvíjí kriminalita mladistvých. Z původního počtu trestných činů (cca 11 tis.) dochází i zde na konci 90. let k nárůstu, ovšem na cca 22 tis. trestných činů, to je zvýšení přibližně o 100%. Podle tabulek uvedených v závěru této kapitoly učebního textu vidíme, že v polovině tohoto desetiletí již počet trestných činů výrazně klesá. V této věkové kategorii se nyní počet trestných činů dostává na stejnou úroveň jako na počátku devadesátých let!

Jeden fakt je shodný oběma skupinám, a to zvyšující se brutalitu části těchto pachatelů. Převládajícím trestným činem v obou kategoriích zůstává nadále krádež, přibývá však i loupeží, znásilnění a dalších brutálních trestných činů spáchaných způsobem "zvláště zavrženímhodným". Tak jako probíhá diferenciací v celé společnosti (příjmová, sociální, vzdělanostní nebo ta spočívající ve volbě oblíbené televizní stanice) dochází k výrazné diferenciaci i u pachatelů závažných trestných činů. Zjednodušeně řečeno přibývá pachatelů "z nudy", pachatelů dychtících po srovnání s mediálně vděčnými zabijáky filmové a televizní provenience.

Pro zájemce

Pouhý den po přijetí zákona přepadli tři mladíci (z toho jeden "nezletilec") zdravotní sestru Psychiatrické léčebny ve Šternberku. Mlátili je železnou tyčí a uprchli se třemi stovkami a ukradeným mobilem. Ironií budiž, že se inspirovali "výchovným" filmem "Kobova garáž", jenž ukázal obdobný útěk chovanců dřívějších výchovných ústavů. Mladí teroristé jaksí zapomněli na to, že z léčebny mohou odejít sami, bez násilí... Ze zprávy Policie ČR vyplývá, že na dva zletilé byla uvalena vazba, nezletilý putoval zpátky do léčebny. Možná bude sestrám vyprávět, že "to tak nemyslel"...

Jak na tyto nesporné skutečnosti reaguje právní úprava? Nepochopitelně. Z jedné stovky paragrafů zákona se jich jen 8 výslovně věnuje skupině nezletilců do patnácti let. Ostatní ustanovení, de facto celá právní úprava, upravuje trestání mladistvých, tedy skupiny, která zvláštní právní reglementaci nevyžaduje zdaleka tak naléhavě jako skupina dětí do patnácti let věku. Skupiny, která již podle současné právní úpravy trestně odpovědná je. Skupiny, jejichž trestnou činnost již nyní platný trestní zákon a trestní řád obsahuje relativně podrobně. De facto i de iure jedinou možností postihu nezletilců do 15 ti let věku za jakkoliv brutální a nepochopitelný čin zůstává institut ochranné výchovy. Ten bylo možno podle dosavadní právní úpravy uložit nezletilci, který spáchal čin jinak trestný (rozuměj při zletilosti trestný). Soud musel ochrannou výchovu nařídít tehdy, spáchal-li nezletilec čin spojený s úmyslným usmrcením člověka (rozuměj vraždu). A co přináší nový zákon?

Podle § 94 zákona:

- 1 Dopustí-li se dítě mladší patnácti let činu jinak trestného, může mu soud mládeže uložit, a to zpravidla na základě výsledků předchozího pedagogicko-psychologického vyšetření, tato opatření:
  - a) dohled probačního úředníka,
  - b) zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče,
  - c) ochrannou výchovu.
- 2 Ochrannou výchovu soud mládeže uloží dítěti, které spáchalo čin, za nějž trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu, a které v době spáchání činu dovršilo dvanáctý rok svého věku a je mladší než patnáct let.

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

- 3 Ochranná výchova může být uložena též dítěti mladšímu patnácti let, odůvodňuje-li to povaha spáchaného činu jinak trestného a je-li to nezbytně nutné k zajištění jeho řádné výchovy.

Zjednodušeně řečeno zákon nepřináší nic, co bychom už dříve neznali. I zdánlivé novinky uvedené v odstavci a) a b) citovaného ustanovení mají svoji podobu v již dříve přijatém zákonu o sociálně právní ochraně dětí a mládeže (č. 359/1999 Sb. ve znění novel). Ukazuje se, že návrh, který jsme podali před několika lety je zřejmě jako jediný způsobilý vyřešit rozpor mezi vnímáním problému odborně právnícké a ostatní laické veřejnosti. Existuje-li zřejmá nechuť snižovat věkovou hranici trestní odpovědnosti (a my do jisté míry tyto názory sdílíme) je nezbytně nutné zajistit, aby alespoň někteří z nezletilých pachatelů (zvláště závažné trestné činy) byli podrobeni speciálnímu převýchovnému působení

ve výchovných zařízeních. Lze toho dosáhnout například úpravou zmíněného § 94 zákona tak, že „ochrannou výchovu soud nařídí i nezletilci, který spáchá čin jinak trestný, za něž zákon ve zvláštní části dovoluje uložit trest odnětí svobody v délce přesahující pět let“. Přičemž o samotné číslovce je možno vést diskusi, ne však o tom, že existuje ročně několik málo jedinců (z jednoho milionu dvouset tisíc děti se jedná o desítky), které je z mnoha důvodů od ostatních nutno na určitou dobu odloučit. Velkou diskusi vzbudilo ustanovení, podle něž „školy budou trestat žáky za chování mimo školu“. Podle příslušných ustanovení zákona soud a v určitých případech státní zástupce „přenechá postižení mladistvého zákonnému zástupci či škole nebo výchovnému zařízení“ tehdy, jestliže:

- a) upustí od uložení trestního opatření (§ 11),
- b) uloží napomenutí s výstrahou (§ 24).

V obou případech zákonodárce považoval za nutné ustanovit, že „v takovém případě si soud mládeže předem vyžádá stanovisko školy nebo jiného výchovného zařízení. Zákonný zástupce, škola nebo jiné výchovné zařízení jsou povinni o výsledku vyrozumět soud mládeže nebo státního zástupce.“ Jak je patrné, navrhované ustanovení se týká pouze mladistvých, nikoliv nezletilců do 15 let věku - žáků základních škol! I sama dikce „přenechat postižení mladistvého... škole...“, je zcela nejasná a bude-li přijata, nejen že školám situaci neulehčí, ale spíše ztíží. Jednak není naprosto jasné, co znamená slovo „postižení“. Odhlédneme-li od nešťastné jazykové úrovně, zákonodárce měl zřejmě na mysli užití prostředků tzv. školské legislativy sankční povahy. Jimi jsou na základě příslušných ustanovení školské legislativy napomenutí, důtka třídního učitele, důtka ředitele školy, podmíněné vyloučení a vyloučení ze studia. Připomeňme znovu, že se jedná o situaci, kdy již trestně odpovědný mladistvý spáchá trestný čin – byť se nazývá provinění. Soud (či státní zástupce v přípravném řízení) posoudí, zda je „vhodné a účelné“ přenechat „potrestání škole“. Škole, která nedisponuje žádnou bližší povědomostí o činu a jeho okolnostech, škole, již není soud ani orgán sociálně právní ochrany povinen (dokonce ani oprávněn) sdělovat nic z okolností případu. Škole, která, jak zákon znovu dvakrát zdůrazňuje, bude na jedné straně povinna soudu sdělovat, co on ke své práci potřebovat bude, na straně druhé nemá nárok (ze zákona to nevyplývá) být zpětně informována jak bylo se „žákem naloženo“. Jedná se možná o detail, vypovídá však dostatečně o vztahu navrhovatelů k institucím školství, přesněji o jejich znalosti prostředí, v němž se dnes mladiství vzdělávají. Je zřejmé, že **tvůrce normy hodlá přenést na školu další z nejasněných kompetencí, přičemž školy nevybaví žádným právním institutem, kterým by mohly tyto úkoly zajišťovat a naplňovat.**

Cvičení

Zamyslete se nad následujícím tvrzením: Mají se opravdu školy zabývat tím, co se stalo o prázdninách?

Domníval se zákonodárce, že "postižení" má být právě klasifikace třetím stupněm z chování. Nebo měla pravdu média, když uváděla možnosti jako "zákaz výletu a pomoc školníkovi"? Z

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

platné právní úpravy žádná odpověď nevyplývá. Nelze ani podat jedno obecné doporučení platící pro všechny školy a výchovná zařízení společně. Co však můžeme konstatovat zcela jistě, je, že zákonodárce nevyužil příležitosti nové právní úpravy k tomu, aby vytvořil legislativní nástroj, jež by

společnosti (a teprve v jejím rámci škole) přinesl účinný nástroj postihu a tím i prevence závažných negativních jevů u dětí do patnácti let věku.

Pro zájemce

CHEB 3. ledna (ČTK) - Pětatřicetkrát již měl co dělat se zákonem čtrnáctiletý chlapec z Mariánských Lázní na Chebsku, kterého v těchto dnech vyšetřuje chebská policie kvůli krádeži. Trestnou činnost chlapec, který je umístěn ve výchovném ústavu mládeže v Králíkách na Šumpersku, páchá od svých deseti let, řekl mluvčí chebské policie. „Vždy, když uteče nebo je na prázdninách, tak něco udělá," dodal. Tentokrát podle policie ukradl u mariánskolázeňského hotelu Maxim v předposlední den loňského roku kabelku dvaadesátileté německé turistce. V kabelce měla zlatý řetízek, doklady a české a německé peníze. „Ty zloděj stačil tak jako v minulosti rychle všechny utratit," řekl mluvčí s tím, že škoda byla vyčíslena na 27.000 korun. Chlapec nebude nijak postižen. „Věc bude pro jeho věk podle trestního řádu odložena," dodal mluvčí.

Závěr:

Předložený doprovodný studijní text předchází dalšímu „Právní úprava negativních jevů II“, který řeší, mj. i problematiku ústavní a ochranné výchovy, jako prostředku prevence, reedukace, ale sui generis i sankční odpovědi společnosti na vybraný okruh protiprávních jednání (nejen) nezletilých pachatelů správních či trestněprávních deliktů.

Literatura:

- 1) MICHALÍK, Jan: Vybrané kapitoly z práva pro speciální pedagogii. Olomouc: Vydavatelství UP, 2013, ISBN 978-80-244-3620-3.
- 2) MICHALÍK, Jan: Základy práva. Olomouc: Vydavatelství UP, 2013, ISBN 978-80-244-3675-3.
- 3) Kraus, J.; Petráčková, V. 1997. Slovník cizích slov. Praha: Academia. ISBN 80-200-0607-9.
- 4) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- 5) Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním.
- 6) Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- 7) Zákon č. 135/2006 Sb., zákon na ochranu před domácím násilím.
- 8) Zákon č. 273/2008 Sb., zákon o Policii České republiky.
- 9) Zákon č. 200/1990 Sb., zákon o přestupcích.
- 10) Zákon č. 379/2005 Sb., zákon o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami.
- 11) Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.
- 12) Zákon č. 200/1990 Sb., zákon o přestupcích.
- 13) Zákon 561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.
- 14) Metodický pokyn MŠMT Minimální preventivní program pro školy a školská zařízení v oblasti zneužívání návykových látek "Škola bez drog" (SK20/98).
- 15) ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE. OSN. [online]. c2013. [cit. 2012-20-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>>.